

Werkplan

Programma

Natuur-en Milieu-Educatie (NME)

2008-2009

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Het arrangementenmodel en de werkwijze erbij	4
2.1	Het arrangementenmodel als houvast	4
2.2	Werkwijze in Activiteitenclusters	5
3.	Activiteitenclusters en concrete activiteiten NME 2008/2009	6
3.1	NME-arrangementen en pilots:	6
	a. Activiteiten gericht op de uitvoering van NME-arrangementen en pilots	
	b. Generieke activiteiten ter ondersteuning van NME-arrangementen en pilots	
3.2	Activiteiten inzake kwaliteitsborging en professionalisering van de NME-sector	8
3.3	Programmamanager en secretariaat	9
4.	Begroting activiteiten programma NME 2008/2009	10
Bijlage 1.	Overzichtsbegroting programma NME 2008-2011	11

1. Inleiding

Voor u ligt het werkplan Natuur- en Milieueducatie (NME) 2008-2009.

Het is een uitwerking op activiteitsniveau van het eerste uitvoeringsjaar 2008-2009 van het uitvoeringskader NME 2008-2011 (15 oktober 2008).

Het werkplan en het uitvoeringskader zijn uitwerkingen van de nota Natuur- en Milieueducatie: “Kiezen, leren en meedoen” van de ministeries LNV, VROM en OCW (15 februari 2008) en besproken en vastgesteld in Tweede Kamer op 17 april 2008 en 5 juni 2008.

Beleid voor NME draagt bij aan het kabinetsbeleid voor een duurzame leefomgeving, zoals neergelegd in het Regeerakkoord van het kabinet Balkenende IV. Een streven dat dwars door de departementen loopt en dat in een aantal transitietrajecten is vastgelegd.

De nota NME 2008-2011 markeert een nieuwe fase in het NME-beleid. De vernieuwingsambitie is neergelegd in vijf speerpunten en beschrijft een uitvoeringsstrategie gericht op het verbinden van activiteiten op macro-meso-micro niveau en op het samenbrengen van verschillende kennisinstrumenten en geldstromen, zo mogelijk gericht op cofinanciering¹.

De vijf speerpunten zijn:

1. Een gezamenlijke agenda
2. Vraagsturing centraal
3. Jeugd en jongeren
4. Denken en doen (handelingsperspectief)
5. Bestuurlijke samenwerking

Het uitvoeringskader NME 2008-2011 geeft aan op welke wijze de vernieuwingsambitie wordt gerealiseerd. Het geeft richting en houvast om de Nota NME tot concrete uitvoering te kunnen brengen. Het uitvoeringskader biedt het kader voor de jaarlijks op te stellen werkplannen met daarin een opsomming van de activiteiten die dat jaar zullen worden opgepakt.

Onderhavig werkplan NME 2008-2009 beschrijft welke concrete activiteiten in de periode 2008-2009 worden uitgevoerd. Zij zijn een logisch gevolg van de uitgangspunten, doelstellingen en strategie zoals beschreven in het uitvoeringskader.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft een toelichting op de uitvoeringsstrategie die gevolgd wordt, waarbij het arrangementenmodel centraal staat.

Hoofdstuk 3 beschrijft de indeling in clusters van activiteiten die in de programmauitvoering zal worden gehanteerd en geeft een overzicht van de feitelijke activiteiten die in 2008/2009 in de activiteitenclusters worden opgepakt.

Hoofdstuk 4 sluit af met een begrotingsoverzicht over 2008/2009.

In bijlage 1 staat de totaalbegroting opgenomen over de gehele programmaperiode 2008-2011.

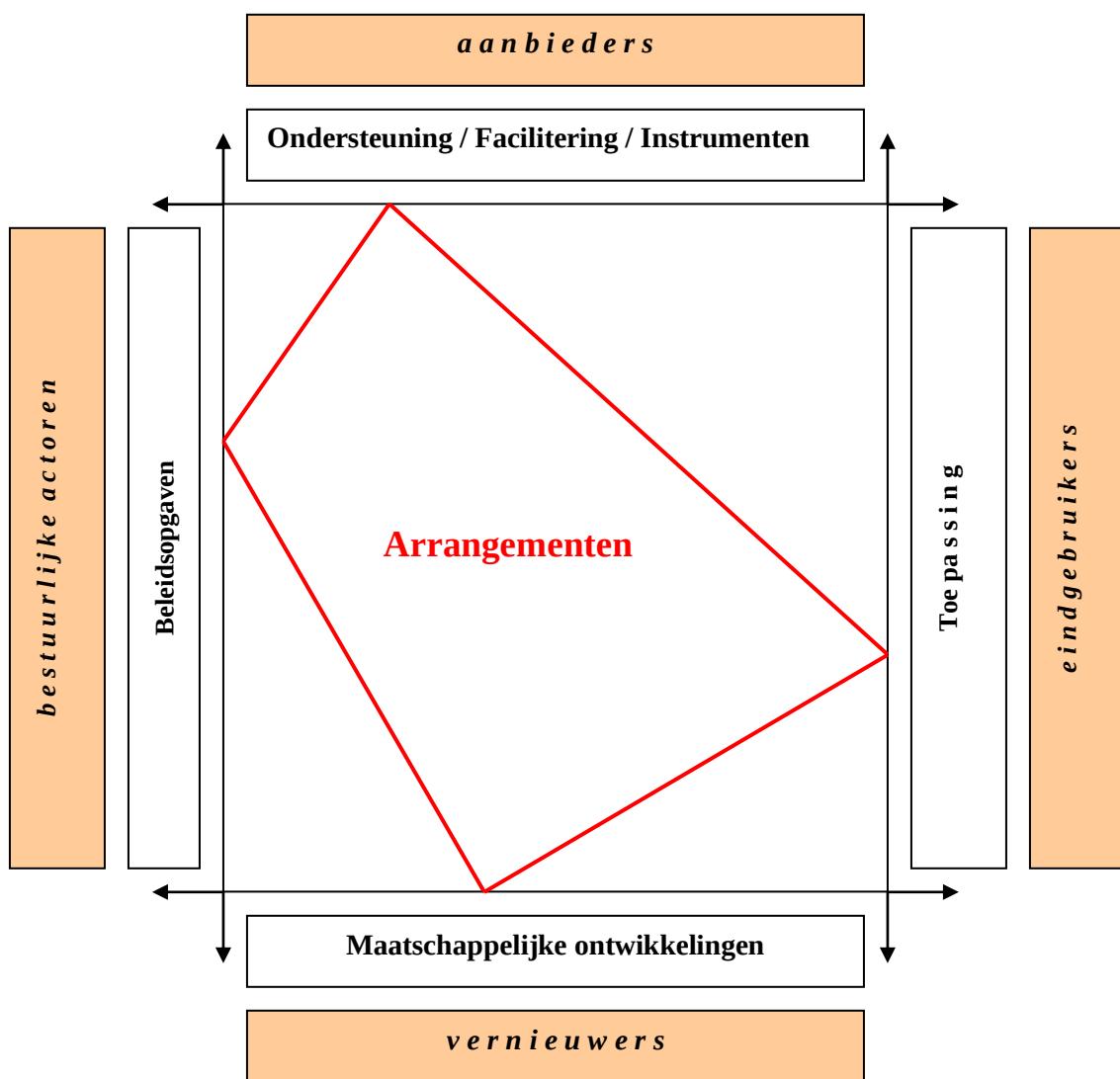
¹ Nota NME: “Kiezen, leren en meedoen; Naar een effectieve inzet van natuur- en milieu-educatie 2008-2011, hoofdstuk 5, pag 27-38 en hoofdstuk 6, pag. 39-42.

2. Het arrangementenmodel en de werkwijze erbij

2.1 Het arrangementenmodel als houvast

Als uitvoeringsstrategie sluit het programmabureau aan bij ontwikkelingen binnen het NME-werkveld en het denken in termen van arrangementen. Arrangementen brengen partijen bij elkaar rond een bepaalde beleidsopgave (thema's). Binnen een arrangement kunnen pilots of projecten worden uitgevoerd. Er wordt geprogrammeerd vanuit de vraag naar NME.

Het arrangementenmodel organiseert activiteiten langs de volgende vier dimensies, waarbij de buitenste gearceerde blokken de actorenschil betreft:

- o buurtverenigingen, woningcorporaties, bedrijven, etc.
- o eindgebruikers: docenten, scholen, jongerengroepen, consumentengroepen, burgergroepen, etc.

- Maatschappelijke ontwikkelingen, betreft trends en sterke ontwikkelingen waar goede energie op zit en waar vernieuwers gebruik van kunnen maken om NME-activiteiten aantrekkelijk en kansrijk te maken voor de eindgebruikers:
  - Maatschappelijke ontwikkelingen: brede school, kinderopvang, bètatechniek, NLT (vak: natuur, leven en techniek), burgerschap, maatschappelijke stages, krachtwijken, arbeidsparticipatie, sociale integratie, gaming, ondernemerschap, etc.
  - vernieuwers: alle partijen (commercieel en niet-commercieel) die deze kansen weten te benutten.
- Ondersteuning / Facilitering / Instrumenten, betreft alles wat aangeboden kan worden om activiteiten van groepen in de samenleving in de uitvoering optimaal te laten verlopen:
  - _ondersteuning / facilitering / instrumenten: opleidingen, bij- en nascholing, nieuwe media en ICT, geld en menskracht, schooltuinen, speelplekken, communities of practice (CoP's), etc.
  - aanbieders: NME-centra, lokale NME-afdelingen (inclusief vrijwilligersgroepen), educatieve uitgevers, (kinder)boerderijen, gemeentelijke instellingen divers, etc.

2.2 Werkwijze in activiteitenclusters

De ervaring uit de programma's NME Onderwijs Impuls en de NME Extra Impuls is dat het (laten) uitvoeren van een reeks losse projecten niet leidt tot een structurele verankering en brede kennisverspreiding.

De ervaring met de werkwijze binnen het programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling (LvDO) laat zien dat actief in samenhang programmeren goede mogelijkheden biedt tot het betrekken van partners, het realiseren van mede-eigenaarschap op de plekken waar het hoort en het verkrijgen van cofinanciering. Doorwerking naar andere plekken of segmenten wordt zonder omhaal gerealiseerd, gewoon omdat centrale sleutelpartijen de eigen netwerken en overleggen weten te benutten.

Voor de uitvoering van de nota NME 2008-2011 is daarom gekozen om zo veel mogelijk dezelfde werkwijze te hanteren als die van het programma LvDO. Dat wil zeggen dat in de tijd gezien in eerste instantie een aantal actoren op uitnodiging gericht wordt verzocht bepaalde activiteiten uit te voeren (fase 1: verbinden en richten). Hier is sprake van een gesloten setting. In tweede instantie vindt doorwerking plaats waarbij ook nieuwe actoren kunnen aanhaken (fase 2: verdiepen en verbreden). Hier is sprake van een open setting.

Op basis van de speerpunten uit de nota NME én op basis van de gekozen uitvoeringsstrategie volgens de arrangementenaanpak worden de volgende drie activiteitenclusters onderscheiden, die hierna verder worden toegelicht:

1. Het uitvoeren van NME arrangementen en pilots
2. Kwaliteitsborging en professionalisering van de NME-sector
3. Programmamanager en secretariaat

3. Activiteitenclusters, activiteiten 2008-2009

De programma-activiteiten die in de periode 2008-2009 worden uitgevoerd, staan hieronder geordend in drie activiteitenclusters. Deze zijn te koppelen aan programmabudget.

3.1 NME-arrangementen en pilots

1a. Uitvoering van specifieke NME arrangementen en pilots

Betreft:

Het inrichten en uitvoeren van arrangementen samen met actoren (bestuur, aanbieders en toepassers) die leiden tot gezamenlijk gedragen arrangementen met daaronder liggend concrete, meerjarige uitvoeringspilots op provincie, regio, gemeente of wijkniveau.

Werkwijze:

Het programmabureau faciliteert dit proces door het organiseren van programmeersessies en zorgt voor gerichte uitvoering o.b.v. de resultaten uit de programmeersessies.

Activiteiten 2008/2009:

- Uitwerken prioritaire thema's in arrangementen en pilots o.b.v. programmeersessies, ook wel 'uitvoeringstafels' genoemd onder leiding van het programmabureau (speerpunt 1):
  - stimuleren betrokkenheid van nieuwe actoren (speerpunt 1 en 4)
  - jongerenvertegenwoordiging in elk arrangement (speerpunt 3)
  - cofinanciering op basis van prioritaire thema's of doelgroepen (speerpunt 1)
  - inzet bestaande en nieuwe instrumenten (speerpunt 4)
  - handelingsperspectieven worden geduid binnen de arrangementen en pilots (speerpunt 4)
- Uitvoering pilots NME en Brede Scholen + uitrol, in afstemming met OCW (speerpunt 3)
- Uitvoering pilots NME en BSO, koppeling met schooltuinen, speelnatuur, gemeenten, GGD'n, boerderijeducatie, etc., mogelijk aanhaken bij OCW-beleid inzake schooluitval, Sardes (speerpunt 3)
- Uitvoering pilots met groene leerplekken, waarin NME verbonden wordt met concrete handelingspraktijken (speerpunt 4)
- Maatschappelijke stages invlechten, mogelijk met stimuleringsmiddelen LNV (speerpunt 3)
- Opzetten media pilot voor jongeren (speerpunt 3)
- Opzetten docentennetwerken, regionaal binnen arrangementen, landelijk te ondersteunen via Kennisnet (speerpunt 3)
- Uitvoering pilots m.b.t. het activeren van gemeenten in het betrekken van burgers en organisaties (speerpunt 4)
- Opdrachtgevende partijen leren de vraag naar NME te articuleren (speerpunt 2)
- Het aanbod van de NME-sector in lijn brengen met de behoefte (speerpunt 2)
- Mee koppelen NME met andere geldstromen zoals: GKC, SMOM, RDN, LvDO, Watervisie, krachtwijken, etc. (speerpunt 4)

- n.b.: ná 2009 volgt een aanpak om ervaringen uit fase 1 verbinden en richten) verder te verspreiden (fase 2: verdiepen en verbreden) en om de witte plekken in een arrangementenaanpak te krijgen (speerpunt 2)

1b. Generieke activiteiten die de uitvoering van NME-arrangementen en pilots ondersteunen
Betreft:

Het uitvoeren van generieke activiteiten die ondersteunend zijn aan de uitvoering van de arrangementen en pilots. Het gaat daarbij om activiteiten die arrangementeverstijgend en specialistisch zijn.

Werkwijze:

Deze activiteiten worden door het programmabureau uitgezet, waarbij sleutelorganisaties uitdrukkelijk worden uitgenodigd om te offeren, al dan niet in coalities.

Activiteiten 2008/2009:

- Opzetten van een gezamenlijke agenda voor NME op bestuurlijk niveau (speerpunt 1)
- Opstellen van een gezamenlijke agenda voor NME inhoudelijk, bijvoorbeeld in de vorm van een wiki, leerlijnen, etc. met bijv: SLO, de kenniscoalitie NME (speerpunt 1)
- Uitvoeren NME inventaris van Nederland, met bijv: GDO, SLO, IVN, Kennisnet (speerpunt 1)
- (Uit)bouwen netwerk van vragende partijen, bijvoorbeeld via een conferentie voor schoolbesturen en gemeentelijke instellingen (speerpunt 2)
- Onderzoek naar de meerwaarde van de regio als makelaar voor NME t.b.v. IPO en VNG; met bijv: Club van 12, GDO, IVN (speerpunt 2)
- Ontwikkeling van een vraag-aanbod website (speerpunt 2)
- Onderzoek naar de werking van groenvouchers (à la CJP), met bijv: Alterra (speerpunt 2)
- Scholing en nascholing docenten / leerkrachten, met bijv: Duurzame Pabo, Fontys, SVN, Ruud de Moor Centrum (speerpunt 3)
- Oudercursus digitaal om eigen kinderen op gebied van NME, met bijv: IVN, Kennisnet, SVN (speerpunt 3)
- Opzet, uitvoering 'kansencampagne en positionering NME' voor (lokale) bestuurders (speerpunt 2)
- Zorgen voor een doorgaande lijn bestuurlijke verankering van NME, bijvoorbeeld via masterclass, mailing B&W's, met bijv: VNG duurzaamheidscoördinator (speerpunt 5)

Omvang Arrangementen & pilots, specifiek en generiek:

Voor het opzetten en de uitvoering van arrangementen en pilots is globaal 80% van het beschikbare programmabudget beschikbaar.

Gestreefd wordt naar een cofinanciering van ca. 50 % voor activiteiten onder 1a) en 25 % voor activiteiten onder 1b).

3.2 Activiteiten inzake kwaliteitsborging en professionalisering van de NME-sector

Betreft:

Het uitvoeren van activiteiten die er voor zorgen dat de kwaliteit van de NME-activiteiten is gegarandeerd, dat professionals in het NME-werkveld optimaal toegerust zijn en dat de activiteiten goed worden gemonitord en geëvalueerd. Het betreft onderzoek, (scholings) bijeenkomsten, bouwen aan kennis en expertise.

Werkwijze:

Sleutelorganisaties krijgen op basis van hun expertise een opdracht, maar het programmabureau houdt de regie over de uitvoering van deze opdrachten.

Omvang:

Voor activiteiten inzake kwaliteitsborging en professionalisering van de NME-sector is globaal 15% van het programmabudget beschikbaar.

Activiteiten 2008/2009:

- Organiseren U-proces bijeenkomst voor vertegenwoordigers uit de NME-sector breed (spoor 5)
- Opzet Expertisepunt NME en over te dragen in 2011 (programma algemeen)
- Uitvoering project Kennistransfer NME, Kenniscoalitie bestaande uit SME Advies, IVN Nederland, Veldwerk Nederland, Wageningen Universiteit, Universiteit Utrecht (programma algemeen)
- Bijdragen aan een systeem van metadatering voor NME (én LvDO)-materialen t.b.v. websites NME door Ontwikkelcentrum, Kennisnet, Universiteit Wageningen i.s.m. IVN, SME Advies, GDO (programma algemeen)
- Jaarlijks overzicht scholingsbehoefte en scholingsaanbod NME in het kader van professionalisering NME-sector (programma algemeen)
- Opzet, uitvoering monitoringssysteem, afstemmen met gedragsmonitor en werkwijze LvDO, inclusief 0-meting en periodieke effectmonitor (programma algemeen)
- Opzet kwaliteitswaarborg NME: 'NME Oké' stempel (programma algemeen)
- Jaarlijkse 'Poolse landdag' t.b.v. uitwisseling en inspiratie (programmabeheer)
- Doorwerking Benelux Werkconferenties: november 2008, NME Benelux Conferentie in Wageningen (motie)

3.3 Programmamanager en secretariaat

Betreft:

Een aantal van de in de nota genoemde activiteiten hangen nauw samen met het programmamanagement, het functioneren van de regiegroep en het beheren van het programma.

Werkwijze:

Deze activiteiten worden rechtstreeks onder regie van de programmamanager NME uitgevoerd.

Omvang:

Voor het aanstellen van een programmamanager en het voeren van een secretariaat is globaal 5% van het programmabudget beschikbaar.

Activiteiten 2008/2009:

- Inrichten programmabureau (in nauwe samenwerking met opdrachtgevers)
- Opzetten en inrichten financieel beheersysteem voor uitvoering programma NME 2008-2011
- Opzet (inter) bestuurlijke Regiegroep LvDO-NME (speerpunt 5)
- Rapportages (2 keer per jaar) aan opdrachtgever en (inter) bestuurlijke Regiegroep NME-LvDO
- Organiseren en voorzitten van de adviesgroep NME (2 keer per jaar)
- Formuleren kansen beleidsagenda Natuur Milieu Onderwijs, internationale agenda (speerpunt 5)
- Zorgen voor agendasetting van andere subsidiegelden met oog op rustige financiering (zie motie)

4 Begroting activiteiten NME 2008-2009

Voor de periode 2008-2009 wordt de volgende budgetverdeling aangehouden:

Activiteitenclusters NME	2008/2009
1a. NME-arrangementen en pilots: uitvoering specifiek	3.900.000
1b. NME-arrangementen en pilots: ondersteunend generiek	1.300.000
3. Kwaliteitsborging + professionalisering NME-sector	975.000
4. Programmamanager en secretariaat	325.000
Totaal	6.500.000

Opmerkingen:

- De budgetverdeling is nu nog open, dat wil zeggen: slechts globaal op clusterniveau verdeeld. Een verdere budgetverdeling en -toewijzing gebeurt nadat het uitvoeringskader NME 2008-2011 én het werkplan NME 2008/2009 zijn vastgesteld door de Regiegroep..
- Zie bijlage 1 voor een overzichtsbegroting over de gehele programmaperiode 2008-2011.

Bijlage 1   Overzichtsbegroting programma NME 2008 - 2011

Activiteitenclusters NME	2008/2009	2010	2011	2012	Totaal	in %
1a. NME arrangementen en pilots: uitvoering specifiek	3.900.000	3.300.000	3.300.000	1.560.000	12.060.000	60
1b. NME arrangementen en pilots: ondersteunend generiek	1.300.000	1.100.000	1.100.000	520.000	4.020.000	20
3. Kwaliteitsborging + professionalisering NME-sector	975.000	825.000	825.000	390.000	3.015.000	15
4. Programmamanager en secretariaat	325.000	275.000	275.000	130.000	1.005.000	5
Totaal	6.500.000	5.500.000	5.500.000	2.600.000	20.100.000	100